

Quatre mil catalans

El barri de Sant Jaume, a tres-cents metres del centre de Perpinyà, concentra quatre mil gitanos catalans, que conviuen, amb negres i àrabs, en un dels majors nuclis catalanoparlants de la Catalunya Nord.

Anna Permanyer

A Perpinyà, el Rosselló, on cada vegada és més difícil viure en català. On l'idioma pateix una agressió constant. On el vocabulari i les estructures gramaticals franceses s'introdueixen aclaparadorament en el català. Trobem, a deu minuts caminant del centre de la ciutat, en un barri on la pobresa és patent, una comunitat gitana catalana. Només cal endinsar-te pels carrers enlairats del barri de Sant Jaume, entre escombraries i roba estesa, nens descalços i gossos pollosos, i cases mig enrunades, per sentir parlar català arreu. Des de l'avi fins al jove; els grans i els nens, «aquí fins els gossos parlen català; si els dius alguna cosa en francès, no t'entenen», ens comenta un gitano que ens ensenya el barri.

Molts porten tres i quatre generacions vivint a Perpinyà. La majoria procedeixen de la resta de Països Catalans; alguns pocs, d'Euskadi i Andalusia. A principis de segle, creuaven sovint la frontera; quan tenien problemes amb les autoritats, només calia anar a l'altre cantó de la ratlla. Mantenien contacte amb els gitanos de Figueres, principalment. Les fires, la venda de cavalls i de ferralla els relacionaven.

Amb el temps, les anades i les tornades es van espaiar. Els cavalls van deixar de ser la font principal d'ingressos; l'economia al voltant del mercadeig de la ferralla va anar de baixa. Els gitanos de Perpinyà van abandonar les barraques dels marges del riu de la Tet per anar, la majoria, al barri de Sant Jaume. D'altres es van instal·lar al barri de Bernet, a la carretera nord de Perpinyà. Van començar una vida més sedentària i els viatges al sud es van anar distanciant, però malgrat això han continuat conservant el català com a idioma propi. Català és considerat sinònim de gitano al barri de Sant Jaume; qualsevol paio que parli català és qualificat com a gitano perquè «parla gitano».

No saben perquè parlen català; sen-

zillament, el parlen, de la mateixa manera que parlen caló, perquè els ve de família, i no es qüestionen res més. El manteniment del català entre la població gitana de la Catalunya Nord ha estat afavorit per l'aïllament físic i cultural que pateixen, com també per la pròpia voluntat de diferenciar-se dels francesos, d'aquells que els discriminen. Tots coneixen el francès, però mai no sentiràs parlar francès entre dos gitanos; ho faran en català, primer, i en caló, després; o, si cal, barrejant els dos idiomes, fent-ne difícil la comprensió. Han conservat un català molt correcte, ple d'arcaïsmes lingüístics i gramaticals; usen estructures i verbs que els catalans del Rosselló no utilitzen mai. Per l'accent es diria que són de Girona concretament, i no pas del Rosselló.

Els gitanos del barri de Sant Jaume es divideixen entre dues associacions.

L'una, l'Associació Gitana, al nord, prop de la plaça del Puig, està lligada políticament a l'UDF, el partit del batlle de Perpinyà. L'altre, l'Assemblea Evangèlica dels Gitanos, al sud, prop de la plaça de Cassanyes, està lligada políticament al Partit Republicà, el partit del conseller general del barri, Jacques Ferran.

Ambdues associacions són de recent creació. A finals de 1985 es va crear l'Associació Gitana. «L'ajuntament els va cedir un local, que ells mateixos havien demanat, per poder concentrar els joves gitanos, per tal de fer activitats i que no correguessin tot el dia pel carrer. Però, ràpidament, els grans es van fer amb l'associació, fins al punt que quan entra algun jove el foten fora» ens explica Pere Manzaneres, professor d'una classe d'integració de nois gitanos. L'associació, la presideix el senyor Ximenes, mem-

bre d'una de les grans famílies de Sant Jaume, «que s'autoproclamà president perquè té bones relacions amb els alts càrrecs de l'ajuntament i aquests han posat un home de la seva confiança, i així, quan cal, els gitanos fan el que ells volen».

A cent metres del local de l'Associació Gitana hi ha la plaça de Cassanyes, on cada dia se celebra el típic mercat gitano. Prop d'allí, la seu de

l'Assemblea Evangèlica dels Gitanos, fundada al març del 86 sota la direcció de «Pito» Cargol, cap de la família gitana més nombrosa del barri, uns tres-cents membres. «L'Assemblea, la vam crear —ens explica Pito— perquè vèiem que l'Associació no feia res per nosaltres. A partir de la seva creació, s'han notat millores, amb l'ajuda de Déu». Millores que no es concreten, després de passejar-nos

per tot el barri, de presentar-nos tot-hom que es creuava pel carrer, d'emplaçar-nos a hora indefinida i lloc concret.

La dreta francesa, a la recerca del vot gitano català

«Hi ha uns lligams molt estranys entre l'ajuntament i els gitanos... Diuem que, des de sempre, el batlle de Perpinyà ha mantingut relacions, més o menys estretes, amb els gitanos, un electorat que li és favorable.» A part, afegeix Pere Manzaneres, els gitanos també mantenen certs vincles amb el diputat Ferran, «que també els protegeix. Així, els gitanos tenen un deute amb Ferran i amb el batlle.»

«Abans, amb el Giscard, les coses anaven millor, ara tot va al revés. Jo, abans —ens diu Pito Cargol—, podia anar a la presó de Perpinyà a predicar als gitanos que hi ha tancats, però des que és el Mitterrand, em tenen prohibit d'entrar-hi... Sort que tenim en Jacques Ferran, que ens ajuda molt.» Jacques Ferran és el conseller general del barri de Sant Jaume pel Partit Republicà, de dretes. És també el president de la Cambra de Comerç i Indústria i té un gabinet al barri gitano on es solucionen tot tipus de problemes.

Els gitanos viuen bàsicament de les prestacions estatals. Reben ajudes socials i sanitàries; pensions d'invalidesa i familiars, que són tramitades des de l'ajuntament o des del gabinet del diputat. Es comenta per Perpinyà que molts gitanos reben aquestes ajudes sense acomplir els requisits necessaris. Alguns gitanos se'ns queixen que des que van governar els socialistes molts van veure com els hi eren retirades les prestacions socials, sobretot pensions d'invalidesa. N'hi ha molts que treballen contractats en els serveis municipals, o temporalment, en el treball comunitari: «Quan hi ha una plaça a cobrir, no qualificada —ens diu Pere Manzaneres— si es presenta un gitano i un ciutadà qualsevol, moltes vegades es donarà preferència al gitano perquè al darrere seu s'amaguen molts vots. «Hi ha un joc molt particular entre el municipi i els gitanos.»

Els gitanos no volen sentir parlar de política ni de relacions estranyes amb les autoritats. Segons ens explica Pito Cargol: «el diputat Ferran m'han demanat alguna vegada que fes campanya per ell, però jo no he volgut. Els gitanos, que votin qui vulguin; jo el voto perquè és amic meu, res més». Altres fonts afirmen tot el contrari:

El barri de Sant Jaume, enclavament catalano-parlant.

DOMÈNEC UMBERT

DOMÈNEC UMBERT

«els polítics de Perpinyà, tant el batlle com el diputat, tenen molt en compte els gitanos, perquè saben que és un electorat en potència, i nombrós. Durant quatre anys es dediquen a fer petits favors als caps de les famílies gitanes que després, a l'hora de votar, els seran fidels».

Es comenta per la capital del Rosselló que, quan neix un nen gitano, el

Perpinyà, a qualsevol bar, és normal veure com s'expulsa un àrab a crits pel sol fet de ser àrab; o si no, se'l deixa seure i no se'l serveix.

La droga: el ferro vell dels anys 80

La inseguretat ciutadana ha augmentat al barri de Sant Jaume; són

DOMÈNEC UMBERT

Gitanos de Perpinyà, cada vegada més discriminats.

batlle de la ciutat envia regals al cap de la família a la qual pertany el nadó. Aquest cap de clan és sempre un home gran, que sap llegir i escriure, i que tothom respecta i obeeix. El dia de les eleccions, ens expliquen, és normal i freqüent veure cada cap gitano guiant tota la família —que sempre és extensíssima— cap a les urnes. És el cap qui escull la papereta electoral i qui acompanya cada gitano fins al moment en què el vot «decidit» és introduït a l'urna. Són algunes de les històries que sobre els gitanos corren per Perpinyà.

«El fet que estiguin protegits des de les instàncies oficials augmenta la dificultat d'integració dins la societat i la predisposició natural del gitano a fer pocs esforços», diu Pere Manzanares. «Abans, el gitano, quan eren majoria els catalans, era un personatge més o menys típic i particular que estava al costat de la societat i no hi havia problemes majors; sabies que de tant en tant et podien robar, però res més. Ara hi ha una certa por; està naixent un cert racisme antigitano.» Fins ara, el racisme afectava negres i àrabs; al gitano, se'l deixava fer. A

freqüents els robatoris de cotxes i les estirades de bosses. Alguns comenten que la policia té por d'entrar-hi, encara que de tant en tant fan alguna agafada; tanquen els carrers i registren les cases. Sempre es deté algú; ja sigui un negre o un gitano, un àrab o un indocumentat.

La major part dels gitanos són analfabets i hi ha un refús a l'escola, al treball i a la societat en general. «Abans es relacionaven més amb la resta de la població —ens diu Pere Manzanares— ja fos per la venda de cavalls, o per petits oficis... però ara, cada vegada es necessita més qualificació tècnica per treballar, i els gitanos que estan preparats ni es preocupen per estar-ho. Ells viuen de la venda ambulants i de la droga; la consumeixen i la revenen; és el ferro vell dels anys 80».

Només cal pujar fins a la plaça del Puig perquè pel camí, un dos-cents metres, ja t'hagin parat dues vegades per vendre't «quelcom per passar-t'ho bé», mentre t'ofereixen un porro encès. «El xocolata no fa mal», diuen els gitanos, mentre fan anar les mans i

controlen tothom qui passa. Són les dues del migdia i busquem joves gitanos per parlar amb ells. Ens avisen que és molt d'hora, que no trobarem ningú perquè encara dormen. Sense moure'ns de Sant Jaume, anem pels bars on se solen reunir els joves gitanos, però efectivament no en trobem cap; els locals són buits.

«Els joves s'han de controlar; n'hi ha que ja tenen problemes amb la blanca. De tant en tant, els repartim xocolata, que no fa mal, i així evitem que busquin droga més dura. El problema de veritat comença quan prenen heroïna». Això ens ho explica un gitano ros i gras que es passeja pel barri i que es presenta com el cap dels joves, perquè diu saber parlar molt bé el francès i el català, i així fa d'intermediari.

Tot això ha fet augmentar la delinqüència juvenil entre els gitanos per als quals la droga és el pa de cada dia i una de les formes de divertir-se. No tenen cap afecció especial, no estudien, no practiquen cap esport... L'única cosa que els agrada és la música salsa. Tenen un grup, Sabor de salsa, que canta en castellà tots els temes de salsa cubana.

Teòricament, tots els nens gitanos estan escolaritzats, però és això, teòricament. A l'escola pública on imparteix classes Pere Manzanares estan matriculades unes quatorze noies i uns disset nois, entre 12 i 16 anys. Manzanares és el responsable dels disset nois, encara que mai no ha pogut impartir una classe amb tots junts: «la mitjana de presència és de tres o quatre, i mai els mateixos. N'hi ha que ni tan sols han aparegut per l'escola, que només es matriculen per cobrar la prestació del govern. Hi ha vegades que només tinc un noi a classe, i això és normal.»

Quasi cap gitano no arriba al batxillerat, «seria motiu de notícia al diari», diu Manzanares. Només un gitano va aconseguir arribar a la universitat, l'excepció. Va estar-hi tres anys sense poder aprovar cap assignatura. Ara té una botiga de roba a Perpinyà.

Els gitanos de Perpinyà cada vegada estan més discriminats, però ells mateixos no reivindiquen res, viuen l'instant i no es preocupen del futur. «El problema —diu Pere Manzanares— es podria resoldre des de les altes instàncies, però això representaria una voluntat política i una quantitat tan gran de diners que ningú no vol ni pot assumir-ho. Cap equip municipal no s'arrisca, perquè està pendent de la propera elecció municipal. □